

Sprawozdanie z działalności merytorycznej Muzeum Kaszubskiego im. Franciszka Tredera w Kartuzach za 2022 roku

Muzeum Kaszubskie im. Franciszka Tredera w Kartuzach powołane zostało do życia w 1945 roku, natomiast oficjalnie swoje podwoje otworzyło 1 maja 1947 roku. Siedzibą Muzeum jest willa z pierwszej ćwierci XX wieku. W okresie międzywojennym był to prywatny dom weterynarza powiatowego Joachima Ruchy. W latach 1945–1946 mieścił się tu powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego. Po opuszczeniu budynku przez UB, powstało tu muzeum etnograficzne założone przez Franciszka Tredera, które 1 stycznia 1950 roku zostało upaństwowione. Dnia 25 stycznia 2001 roku Muzeum Kaszubskie im. Franciszka Tredera w Kartuzach decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego zostało wpisane w Państwowy Rejestr Muzeów. Budynek główny jest wolnostojący, całkowicie podpiwniczony, trzykondygnacyjny (w tym poddasze użytkowe). Znajdują się w nim pomieszczenia o funkcjach wystawienniczych, magazynowych oraz administracyjnych. Zrewitalizowany budynek gospodarczy muzeum jest miejscem spotkań mieszkańców i turystów podczas organizowanych w nim wystaw, koncertów, wykładów. Do głównych zadań Muzeum, oprócz działalności bieżącej – administracyjnej, należy gromadzenie zbiorów, katalogowanie i opracowywanie naukowe muzealiów, prowadzenie oraz uzupełnianie elektronicznej bazy danych muzealiów, szerzenie wiedzy historycznej, popularyzowanie dziedzictwa kaszubskiego.

Działalność naukowo – badawcza

W roku sprawozdawczym pracownicy muzeum prowadzili badania dotyczące osób mających znaczący wpływ na historię Kartuz, a także dziejów miejscowości powiatu kartuskiego. Ponadto szukano proveniencji zabytków pozyskanych drogą daru. W dziedzinie upowszechniania kultury, Muzeum prowadziło na bieżąco dokumentację zbiorów etnograficznych i historycznych oraz prezentowało bogate wartości kultury kaszubskiej. W 2022 roku pozyskano – na rynku antykwarycznym, od osób prywatnych – cenne artefakty, archiwalia i wydawnictwa drogą kupna i darowizny oraz dokonywano ich wstępnego opracowania, tworząc karty ewidencyjne muzealiów. W 2022 roku prywatni darczyńcy przekazali ok. 120 cennych przedmiotów związanych z kulturą i historią regionu oraz samych Kartuz. Do większych należy darowizna otrzymana od Dariusza Wolskiego, składająca się z eksponatów z różnych dziedzin techniki i rzemiosła, a także z dawnych przedmiotów użytku codziennego. Większość z nich pochodziła ze zbiorów prywatnego Muzeum Techniki im. Antoniego Jana Wenglera, które mieściło się przy ul. Zamkowej 4 w Kartuzach. Muzeum

powiększyło swoje zbiory także o kolekcję przedmiotów z PRL, a to dzięki ponownej hojności Pań Krystyny Grzymkowskiej, Jolanty Czerwińskiej i Teresy Pytki. Renata Mistarz sprezentowała etui haftowane przez Tatarów krymskich. Muzeum do zbiorów zakupiło : wagę szalkową J. Sperlinga 5kg tzw. ” gryfy” z lat 30-tych XX w, (wpisana do księgi zbiorów etnograficznych), rzeźbę i płaskorzeźbę Z. Stankowskiego oraz dwa obrazy J. Marszałkowskiego (wpisane do księgi zbiorów artystyczno historycznych. Zbiory etnograficzne wzbogaciły się między innymi o magiel ręczny z poł. XIX w, jarzmo bydłace podwójne, typu podgardlicowego, drewniane, zdobione foremki do masła, przedwojenny, ceramiczny podgrzewacz do stóp oraz kolekcje ręcznych narzędzi: stolarskich, kowalskich, ślusarskich, szewskich.

Muzeum otrzymało również wiele ciekawych i cennych przedmiotów o wartości historycznej i artystycznej; do niezwykle cennych należy dzban cynowy z przełomu XVIII/XIX w. , gwoździe pochodzące z więzby dachowej kościoła poklasztornego i kościoła szkolnego, aparat fotograficzny wielkoformatowy, studyjny; egzemplarze przedwojennej zastawy stołowej: sztuce, siteczko do herbaty, dzbanek do kawy Art Deco, a także szklane butelki pochodzące z Browaru Klasztornego Georga Meyera w Kartuzach. Przykładem wyrobu o wysokich walorach artystycznych są dwie pary secesyjnych drzwiczek do pieca.

Działalność wystawiennicza

W roku sprawozdawczym pracownicy Muzeum przygotowali kilka wystaw. 15 stycznia 2022 roku w Muzeum Kaszubskim w Kartuzach odbył się wernisaż prac wykonanych zapomnianą techniką haftu nakładanego szychem pt. „**Złote i srebrem haftowane**”. Na ekspozycji zaprezentowano prace uczestniczek kursu złotogłowa – złotnicy – haftu użytkowego, a także mistrzyń tej dziedziny haftu, które zaszczyliły wernisaż swoją obecnością. Miłym akcentem spotkania było przekazanie przez burmistrza Kartuz do zbiorów muzeum repliki torebki księżnej Kate wykonanej przez Annę Prill oraz teki wzorów kaszubskich m.in. Zofii Formeli z Kartuz. Pan Piotr Karczewski wręczył na ręce dyrektor muzeum najnowsze wydawnictwo *Wzory haftu kaszubskiego. Szkoła żukowska*. Ekspozycja została zorganizowana we współpracy z Kaszubskim Forum Kultury, a także Klubem Haftu „Tulpa” z Wejherowa i Klubem Siedmiu Kolorów działającym przy gdańskim oddziale ZKP.

23 kwietnia odbył się wernisaż prac Teresy Pytki pt. „**Ceramiczny Sezam**”. W tym dniu złożono także kwiaty pod tablicą upamiętniającą Wojciecha Kiedrowskiego – kaszubskiego wydawcę i redaktora w związku z kolejną rocznicą jego śmierci. Spotkanie uświetnił występ Krystyny Fetisowej (śpiew) przy akompaniamencie gitarowym Oliwii Kostewicz. W roku

sprawozdawczym odbyło się w Gdyni spotkanie wspomnieniowe o Franciszku Trederze (1903–1980) w 119. rocznicę jego urodzin. Chcąc uczcić zasługi Franciszka Tredera, Kaszubskie Forum Kultury i Muzeum Kaszubskie w Kartuzach postanowiły zorganizowały uroczystości przy jego grobie na Cmentarzu Witomińskim.

29 kwietnia odbyło się w muzeum **spotkanie z Janem Wyrowińskim**, prezesem Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego oraz występ zespołu Drëszë (j.kasz. przyjaciele). Liderką i solistką grupy jest Joanna Gostkowska, która od dekady zajmuje się rekonstrukcją tradycyjnych kaszubskich pieśni i melodii, mająca na swoim koncie główne nagrody w konkursach i festiwalach związanych z muzyką tradycyjną w Polsce.

Z inicjatywy senatora Kazimierza Kleiny powstała wystawa pt. „Felix Cassubia. Òd Gduńska tu – jaż do Roztoczi bróm!”. Wystawa prezentowana była w Senacie RP, a przygotowana została przez Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie, Muzeum Kaszubskie w Kartuzach oraz Kaszubskie Forum Kultury w Gdyni.

14 maja 2022 roku odbyła się **Noc Muzeów**. Wydarzenie rozpoczęło się wernisażem kolaży cyfrowych Beaty Mordawskiej pt. „Dlaczego nie poznałam babci, gdy była młoda?”. Wieczorem mieszkańcy Kartuz mogli zobaczyć pokaz mody pt. „Dziewczyny z Kartuz jadą nad morze” w wykonaniu grupy rekonstrukcji historycznej Retrospekcja. Następnie odbył się występ Kaszubskiego Zespołu Regionalnego Koleczkowanie. W programie imprezy znalazły się także opowieści Magdy Topińskiej pt. „Co nocami biega, fruwa, co nas obserwuje”. Podczas Nocy Muzeów ogromną popularnością cieszyło się oczywiście nocne zwiedzanie, gdyż stałe i czasowe wystawy muzealne można było oglądać do 24⁰⁰ w nocy. W tym dniu muzeum zaprosiło swoich gości w podróż przy dźwiękach gongów w wykonaniu Piotra Łapińskiego i Katarzyny Aszyk. Oprócz tego na odwiedzających czekały warsztaty malowania na wodzie, pokazy przedzenia na kołowrotku i wrzecionie, tworzenia kwiatów w barwach Ukrainy, a także prezentacja samochodów z lat 60 i 70. Wydarzenie wsparli Automobilklub Morski, Stowarzyszenie Otwarte Kaszuby, Rafał Bojke, Patryk Kąkol, Zdzisław Labuda. Partnerem wydarzenia był kartuski oddział ZKP.

Kolejną wystawą, która odbyła się w roku sprawozdawczym (9 czerwca 2022), była wystawa zdjęć legendarnego, kartuskiego fotografa – Leona Perszona. To kolejna wspólna inicjatywa muzeum i biblioteki mająca na celu przypomnienie ważnych postaci, upamiętnienia ich i spopularyzowania ich działalności. Nie byłoby to możliwe, gdyby nie życzliwość i pomoc wielu osób.

25 czerwca zakończył się plener malarski pt. „**Widziane zza płotu**”. Artyści, w gościnnych progach ośrodka agroturystycznego U źródeł Raduni w Pażęczach w gminie Stężyca, malowali zabytki oraz krajobraz powiatu kartuskiego. Prace malarskie wykonały: Alicja Serkowska (zarazem koordynatorka z ramienia muzeum projektu), Bogumiła Sychta, Małgorzata Walkosz-Lewandowska, Bogusława Bach, Danuta Gacek, Stanisława Neubauer, Jolanta Wolska-Mielewczyk, Beata Chojnacka, Teresa Ellwart i Zofia Botulińska. Zasadniczym tematem pleneru była natura, szkice i próby oddania w malarstwie olejnym przestrzeni, krajobrazu, pejzażu, a także zabytki powiatu kartuskiego. Bardzo dużo prac zostało wykonanych techniką olejną, ale nie brakowało obrazów tworzonych akrylami. Wiele z nich przedstawia zabytki stolicy Kaszub – Kartuz, co bardzo cieszy z racji przyszłorocznych 100 urodzin miasta Kartuzy. Co warte wypuklenia, plener nie odbyłby się, gdyby nie wsparcie finansowe uzyskane z Powiatu Kartuskiego. Efektem pleneru są obrazy malowane na płótnie, które wzbogaciły zbiory muzealne, a także wystawa poplenerowa w Stężycy i Kartuzach.

Imprezy, festiwale

Z okazji **Dnia Dziecka** muzeum przygotowało mnóstwo atrakcji dla dzieci. Odbyły się konkursy, zabawy podwórkowe, warsztaty, a także prezentacja nowej gry muzeum pn. *Blesa*. Ponadto należy podkreślić, że w muzeum odbywały się przez cały rok lekcje muzealne dla dzieci i młodzieży. Muzeum także zorganizowało półkolonie zimowe i letnie. W roku sprawozdawczym odbyła się na terenie muzeum **VIII Regionalna Bitwa Kulinarna o tytuł Arcymistrza ZKP**. Do rywalizacji kulinarnej stanęły trzy drużyny reprezentujące ZKP oddział Przodkowo, ZKP oddział Gdynia i ZKP oddział Luzino.

16 lipca w Muzeum Kaszubskim w Kartuzach odbył się kolejny Festiwal Nalewki Kaszubskiej. W ramach festiwalu zorganizowano konkurs nalewek w dwóch kategoriach: najbardziej wykwintna nalewka oraz opakowanie nalewki i sposób jej prezentacji. Wręczone zostało także Grand Prix dla nalewki „najlepszej z najlepszych” w obu kategoriach. Jury oceniało ponad 53 nalewek, biorąc pod uwagę sposób zaprezentowania trunku, jego klarowność, zapach i smak. Grand Prix otrzymał Dariusz Wolski za nalewkę kartuzjanę. Festiwal zwińczył występ Adriany Gizeli i zespołu DownTown Brass.

W dniach 17–18.09.2022 r. w Muzeum Kaszubskim im. Franciszka Tredera w Kartuzach odbyły się **Europejskie Dni Dziedzictwa**. Tegoroczne obchody rozpoczęły się otwarciem wystawy „Feliks Cassubia, Od Gduńska tu – jaż do Roztoczi brom”, nawiązującej do 65. rocznicy odrodzenia ruchu kaszubskiego. Otwarcia dokonał inicjator wystawy senator Kazimierz Kleina. Wydarzeniem muzycznym wieczoru był energetyczny koncert w

wykonaniu Akademii Głosów Tradycji, zespołu kobiecego wykonującego pieśni tradycyjne z różnych regionów Polski.

Drugiego dnia goście muzeum mieli okazję degustować przysmaki kuchni ukraińskiej i kaszubskiej przygotowane przez członkinie Towarzystwa Przyjaciół Muzeum Kaszubskiego oraz przez Stowarzyszenie Otwarte Kaszuby.

Działalność wydawnicza i promocja książek

Na początku bieżącego roku ukazały się dwie nowe publikacje wydane przez Muzeum Kaszubskie im. F. Tredera w Kartuzach. Jedną z nich jest ***Kropidlowska opowiada***, drugie wydawnictwo to „**Kartuskie Zeszyty Muzealne**” wydawane od 2016 roku. 11 lutego 2022 roku w muzeum odbyła się promocja szóstego numeru „Kartuskich Zeszytów Muzealnych”. Oficjalną część spotkania promocyjnego poprowadziła Barbara Kąkol, która jest redaktor naczelną rocznika. Zaprosiła do rozmowy dr. Tomasza Rembalskiego, Andrzeja Dąbrowskiego i Franciszka Szczęsnego – autorów artykułów. Recenzentką szóstego numeru jest dr Elżbieta Bugajna. Na łamach „Kartuskich Zeszytów Muzealnych”, obok pracowników merytorycznych muzeum, swoje artykuły zamieścili naukowcy – dr T. Rembalski, jak również regionalni badacze. W numerze szóstym rocznika znajdziemy między innymi artykuł autorstwa Dariusza Dolatowskiego poświęcony pamięci Zuzanny Dolatowskiej w 60. rocznicę jej śmierci czy też biografię Edmunda Kowalkowskiego (1839–1880), nauczyciela w Mirachowie i Goręczynie opracowaną przez Krzysztofa Kowalkowskiego. Edward Kolanek w niniejszym tomie pisze o legendarnych niebieskich beretach, jedyne w dziejach sił zbrojnych Polski związku taktycznego piechoty morskiej, zaś Andrzej Dąbrowski spisał *Dzieje rodu Dąbrowskich z Dąbrówki i Borku*. Wspomnieć również należy, że Pan Andrzej ocalił narzędzia kowalskie swojego dziadka Bazylego i przekazał je w darze do zbiorów Muzeum Kaszubskiego. Ponadto w szóstym tomie znajdziemy artykuł naukowy dr. Tomasza Rembalskiego pt. *Wykazy dóbr szlacheckich dla okręgu kartuskiego z lat 1833–1834*. Dr Tomasz Rembalski w bardzo interesujący sposób przedstawił tematykę związaną z szlachtą kartuską.

W roku sprawozdawczym w muzeum odbyła się promocja książki ***Kropidlowska opowiada/Kropidlowskô òpòwiôdô. Kaszëbskò pòmòrsczé legendë*** w podwójnej wersji językowej: polskiej i kaszubskiej. Oficjalną część spotkania promocyjnego poprowadziła Barbara Kąkol, która zaprosiła do rozmowy o książce dr. Piotra Smolińskiego i Izabelę Rzońcę.

W książce znalazło się piętnaście legend kaszubsko-pomorskich. Cztery pochodzą ze zbiorów rękopiśmiennych, pozostałe były publikowane na łamach „Wiarusa Pomorskiego” w latach 20. XX wieku. Wiele z nich inspirowanych jest ludowymi podaniami i legendami. Uratował je od zniszczenia Edmund Kamiński. Kontynuacją promocji była piękna interpretacja głosowa wydanych legend w wykonaniu Magdaleny Kropidłowskiej, dziennikarki, lektorki.

Tłumaczenia na język kaszubski legend dokonał dr Dariusz Majkowski. Finalną wersję tekstu w języku polskim podał dr Piotr Smoliński. Projekt koordynowała Barbara Kąkol, która jest również autorką wstępu. Ilustracje do książki wykonała Izabela Rzońca. Wydanie książki wsparły PB Górski i WOD-KAN Grzenkowicz.

7 kwietnia 2022 roku odbyła się w muzeum promocja książki **Benedykt Karczewski. Dokôžë zebróné**. Organizatorem wydarzenia był Pan Piotr Karczewski, syn poety, prof. Tadeusz Linker, redaktor tomu oraz Muzeum Kaszubskie w Kartuzach. Spotkanie uświetnił występ dziecięcego zespołu Czinda da pod kierunkiem Izabeli Bliźniewskiej i Karoliny Serkowskiej-Sięciachowskiej, który działa przy Stowarzyszeniu „Dla Borowa”. Słowo o twórczości Benedykta Karczewskiego wygłosił prof. Tadeusz Linkner. Poezję Benedykta Karczewskiego zaprezentowała Karolina Serkowska-Sięciachowska.

W roku sprawozdawczym muzeum ogłosiło konkurs na wspomnienie pt. **Nadzwęcajné białczy w mójim žëcym – Niezwykłe kobiety w moim życiu**. Konkurs skierowany był do wszystkich, którzy chcieli się podzielić historią, którą znają o kobietach na Kaszubach. Kolejnym konkursem zorganizowanym przez muzeum we współpracy z Zespołem Szkół Ogólnokształcących w Kartuzach był konkurs pt. *Dawne, na nowo odkrywane*. Jego laureatami zostali: Małgorzata Leszkowska, Laura Miotk ZSO Kartuzy, Kinga Reclaw ZSO Kartuzy, Oliwia Puzdrowska ZSO Kartuzy oraz Maciej Labuda ZST Kartuzy.

Wyróżnienia otrzymali Maja Grzyska z Julią Okrój oraz Faustyna Kąkol z Aleksandrą Formellą.

28 września 2022 r. w Muzeum Kaszubskim w Kartuzach odbyła się debata pt. **Kaszuby a Dolny Śląsk**. W trakcie spotkania zorganizowanego przez kartuskie muzeum oraz Instytut Kaszubski we współpracy z Centrum Studiów Niemieckich i Europejskich im. W. Brandta Uniwersytetu Wrocławskiego swoje spostrzeżenia konfrontowali przedstawiciele środowiska naukowego: wrocławskiego i gdańskiego.

Spotkanie poprowadził dr Tomasz Rembalski, a udział w debacie wzięli: prof. Małgorzata Ruchniewicz, prof. Krzysztof Ruchniewicz prof. Cezary Obracht Prondzyński i dr Tomasz Rembalski naturalnym, genealogią oraz edytorstwem źródeł historycznych i etnicznych.

W spotkaniu uczestniczyli także przedstawiciele świata nauki: prof. Dušan-Vladislav Paždjerski, dr Elżbieta Bugajna; organizacji pozarządowych, instytucji kulturalnych, edukacyjnych, mieszkańcy Kartuz.

Debata miała na celu przybliżenie podobieństw i różnic między Dolnym Śląskiem a Kaszubami. Eksperti rozmawiali o wielokulturowości, tożsamości, etniczności, relacjach międzykulturowych. Dyskutowano także o historii ludzi mieszkających na pograniczu kaszubskim i na Śląsku.

10 listopada w Muzeum odbył się pokaz zdobienia i lukrowania pierników. Ostatnim wydarzeniem zorganizowanym w 2022 roku przez muzeum był energetyczny **koncert świąteczny Weroniki Korthals**. Towarzyszyli jej muzycy: Darek Śleszyński (gitara basowa) i Mirosław Hałenda (instrumenty klawiszowe).

Nagroda

W roku sprawozdawczym Muzeum Kaszubskie w Kartuzach znalazło się wśród nagrodzonych organizatorów Europejskich Dni Dziedzictwa! Nagrodę muzeum wręczono podczas uroczystej gali podsumowującej obchody Europejskich Dni Dziedzictwa w 2021 i 2022 roku. Gala odbyła się w dniu 7 grudnia 2022 r. w Warszawie, w Teatrze Kamienica. Nagrodę przyznał Narodowy Instytut Dziedzictwa.

W roku sprawozdawczym muzeum odwiedziło 18 150 osób z kraju i z zagranicy. Z oferty edukacyjnej (warsztaty oraz lekcje muzealne) skorzystało 6000 dzieci i młodzieży. Ponadto gościliśmy dzieci uczące się języka kaszubskiego w szkołach kartuskich, którym oferujemy bezpłatne zwiedzanie.